

Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi

2021, 5(3): 151-172

DOI: [10.29226/TR1001.2021.262](https://doi.org/10.29226/TR1001.2021.262)

ISSN: 2587-0785 Dergi web sayfası: <https://www.yepad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Lisans Ve Önlisans Öğrencilerinin Staj Konusundaki Düşünce ve Algılamaları Arasındaki Farklılıkların Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma

Dr. Öğr. Üyesi Hasibe YAZIT, Sinop Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, e-posta: hyazit@sinop.edu.tr
ORCID ID: [0000-0003-1055-5192](https://orcid.org/0000-0003-1055-5192)

Dr. Öğr. Üyesi İsmail GÜMÜŞ, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sakarya Meslek Yüksekokulu, e-posta: igumus@subu.edu.tr
ORCID ID: [0000-0003-1396-7678](https://orcid.org/0000-0003-1396-7678)

Öz

Araştırmanın temel amacı, turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunları belirleyerek, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıkları belirlemektir. Alan yazın incelendiğinde turizm eğitimi ve turizm eğitiminde staj yapan öğrenciler ile ilgili pek çok çalışma olduğu görülmüştür. Lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj dönemleriyle ilgili düşünce ve algıları arasında farklılıkları ölçen çok az sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi veren İstanbul, Kocaeli ve Sakarya Üniversitelerinde lisans düzeyinde 3. ve 4.sınıf öğrencileri, önlisans düzeyinde ise 2.sınıf öğrencileri olmak üzere toplamda 469 öğrencinin katıldığı anket yöntemiyle bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Anket sonuçları istatistikî metotlarla analiz edilmiştir. Yapılan faktör analizi ve demografik özellikler açısından yapılan t-testi ve tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin staj dönemlerinde eğitim düzeyleri arasında, işletme ile ilişkiler, turizme bağlılık ve işletme koşulları faktörlerinde farklılıklar olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Turizm Eğitimi, Staj, Staj Sorunları, Turizm Eğitiminde Staj.

Makale Gönderme Tarihi: 11.03.2021

Makale Kabul Tarihi: 25.04.2021

Önerilen Atıf: Yazıt, H., Gümüş, İ. (2021). Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Lisans Ve Önlisans Öğrencilerinin Staj Konusundaki Düşünce ve Algılamaları Arasındaki Farklılıkların Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 151-172.

© 2021 Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi.

Journal of Management, Economic and Marketing Research

2021, 5(3): 151-172

DOI: [10.29226/TR1001.2021.262](https://doi.org/10.29226/TR1001.2021.262)

ISSN: 2587-0785 Journal Homepage: <https://www.yepad.org>

RESEARCH PAPER

Determining the Differences between the Thoughts and Perceptions of Undergraduate and Associate Degree Students in Tourism Management Education on Internship

Assit. Prof. Dr. Hasibe YAZIT, Sinop University Tourism and Hotel Management Vocational School, e-mail: hyazit@sinop.edu.tr

ORCID ID:

Assit. Prof. Dr. İsmail GÜMÜŞ, Sakarya University of Applied Sciences, Sakarya Vocational School, 0000-0003-1396-7678, e-mail: igumus@subu.edu.tr

ORCID ID: [0000-0003-1396-7678](https://orcid.org/0000-0003-1396-7678)

Abstract

The main objective of the study is to determine the differences between opinions and perceptions of undergraduates and associate degree students – who receive tourism education – about internship by detecting the difficulties which higher education students have during their internship period.

When the literature is examined, it is seen that there are many studies on tourism education and students doing internships in tourism education, but there are very few studies that measure the differences between the thoughts and perceptions of students who receive tourism education at the undergraduate and associate degrees. This study was conducted with a questionnaire method in which 469 students, including 3rd and 4th grade students at undergraduate level and 2nd grade students at associate degree level, participated in İstanbul, Kocaeli and Sakarya Universities, which provide tourism education at undergraduate and associate degree levels. The survey results were analyzed using statistical methods. Considering the results of the t- test and one way analysis of variance (Anova) in terms of factor analysis and demographic characteristics, it is seen that there are differences between the education levels of the students during their internship, relations with the business, tourism commitment and business conditions factors.

Keywords: Education, Education of Tourism, Training, Problems of Training, Training at Tourism

Received: 11.03.2021

Accepted: 25.04.2021

Suggested Citation: Yazıt, H., Gümüş, İ. (2021). Determining the Differences between the Thoughts and Perceptions of Undergraduate and Associate Degree Students in Tourism Management Education on Internship, *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 151-172.

© 2021 Journal of Management, Economic and Marketing Research

GİRİŞ

Günümüzde işletmeler arasında çok büyük bir rekabet söz konusudur. İşletmelerin bu rekabetle baş edip, ayakta kalabilmeleri için insan unsuru çok büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle hizmet sektörü olan turizm sektöründe işletmelerin başarılı olmasında insan unsuru çok önemlidir. Turizm sektöründeki emek yoğun özellik nitelikli çalışanların sektörde çalışmasını gerektirmektedir (Mill, 1998; Üzümcü, Alyakut ve Günsel, 2015: 81).

Turizm sektöründe işletmelerin başarılı olmaları turizm eğitimi alan nitelikli personelin sektörde çalışmasıyla sağlanabilecektir. Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin turizm sektöründe geleceğin yöneticileri, ön lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin de sektörde geleceğin ara elamanları olacakları plânlanmaktadır. Turizm eğitimi alan bireyler turizm sektörüne ilk defa stajlarla adım atmaya başlarlar. Bu süreçte oluşan düşünce algıları onların ileride sektörde çalışıp çalışmama durumlarını etkileyebilmektedir (Pelit ve Güçer, 2006: 140). Eğitim aldıkları kurumlardan ilk defa stajlarla sektöre adım atan bireyler sektörde pek çok eksikle karşılaşmakta ve sorun yaşamaktadır. Staj döneminde bu sorunlar çözümlenemez ise eğitim alan nitelikli bireyler sektöre olumsuz bakacak ve mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmak istemeyecektir. Bu durumda eğitim döneminde harcanan tüm kaynaklar heba olacaktır. Bu noktada öğrencilerin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunların öğrenilip, temelinin bilinmesi sorunların çözümü için çok büyük bir yarar sağlayacaktır.

Turizm sektöründe işletmelerin müşteri memnuniyetini kazanması, imaj elde edebilmesi ve bunun sonucu olarak kâr elde edebilmesi turizm eğitimi alan bireylerin sektöre karşı olumlu duygu ve düşünceler hissetmesine bağlıdır. Turizm eğitimi alarak, sektöre ilk adımları stajlarla gerçekleşen üniversite öğrencilerinin staj konusunda ne düşündükleri ve ne algıladıkları gelecekte sektörde çalışmalarını belirlemesi açısından çok büyük bir önem taşımaktadır. Öğrencilerin staj dönemlerinde ne tür sorunlar yaşadıkları ve bu sorunları nasıl algıladıkları, bu sorunların eğitim düzeyleri arasında nasıl farklılık gösterdiği büyük bir önem taşımaktadır.

Turizm ve Turizm Eğitimi Kavramı

Turizm ve turist kelimelerinin anlamını açıklarken en önemli kavramların hareket ve geri dönüş kelimeleri olduğu belirtilmelidir. Turizm kelimesinin kökeni Latince dönme anlamına gelen "tornus" kelimesidir. İngilizcedeki hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan kısa yada uzun süreli seyahatleri ifade eden "tour" kelimesi de Latincedeki "tornus" kelimesinden türemiştir (Akat, 1997: 3).

Günümüzde her yıl pek çok insan gezip, görme, dinlenme, eğlenme ve öğrenme gibi psikolojik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamak için sürekli yaşadıkları yerlerden geçici sürelerle ayrılarak başka yerlere gitmektedirler. Turizm olarak adlandırılan bu olay günümüzde insanların ihtiyaç duyduğu bir duruma dönüşmektedir (Barutçugil, 1989: 15). Bu olayı gerçekleştiren kişilere de turist denilmektedir (Kozak vd. 2013: 5).

Turizm kavramını açıklayabilmek amacıyla pek çok çalışma yapılmıştır. Altunışık ve diğerleri (2004:29) turizmin sınırlarını şöyle belirtmektedirler: " eğlenme ve dinlenme amacıyla yapılan kısa süreli seyahatler, sağlık ve hava değişimi için yapılan geçici yer değiştirmeler, spor, sanat ve kültür etkinliklerine katılmak veya izlemek amacıyla yönelik seyahatler, inceleme- araştırma gezileri, dinsel açıdan kutsal sayılan beldeleri ziyaretler, kongre veya bir toplantı nedeniyle toplanı nedeniyle toplu veya tek olarak yapılan geziler ve iş seyahatleri turizm olayının kapsamı içinde sayılmaktadır. Buna karşılık yalnızca tedavi amacıyla dönük olarak hastanelerdeki konaklamalar, iş arama ve sürekli yerleşme amacıyla yönelik seyahatler, öğrenim amacıyla uzun süreli konaklamalar ve günlük olağan gereksinimlerin karşılanması için yapılan düzenli seyahatler turizm kapsamı dışında kalmaktadır".

Turizm kavramından bahsederken turizm olayına katılan kişi olan turistin de tanımının yapılması gerekmektedir. Turist, bir yeri ziyaret eden ve en az 1 gece orada konaklayan kişidir (Goeldner, Brent ve McIntosh, 2000:16; Kozak vd., 2013: 5).

Turizmin geçmişine bakıldığında çok eskilere dayandığı görülmektedir. İnsanlar ticaret yapmak, kutsal yerleri ziyaret etmek, merak ettikleri yerleri gezip görmek ve sağlık sebebiyle sürekli seyahat içerisinde olmuşlardır. Turizmin dünya çapındaki tarihine bakıldığında geçmişinin ilk çağlara kadar uzandığı görülmektedir. İlk çağlarda Lidyalıların madeni parayı icat etmesiyle ticari faaliyetler başlamıştır ve bunun sonucunda seyahat kavramı ortaya çıkmıştır, tekerleğin icadıyla birlikte seyahat kavramı giderek güçlenmiştir (Bayer, 1992:12).

Turizm konaklama, yiyecek- içecek, seyahat, haberleşme, eğlence ve diğer pek çok hizmeti kapsayan, kişilerarası iletişimden ötürü kültürel ve sosyal faaliyet alanlarını içeren hizmet dalı olduğundan sektörün yapısı karmaşık ilişkilerden oluşmaktadır (Akoğlan ve Kozak, 1998:182). Turizm sektörünün farklı işletme ve faaliyeti içerisinde barındırmasında farklı fonksiyonlara sahip olması ve ekonomiye katkısı sebep olmaktadır (Türkseven, 2012, 10).

Turizm sektörünün özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür (Tezcanlı, 1995: 5):

- Emek yoğun bir sektördür.
- Turizmin ana ürünü doğal, tarihi, kültürel öğelerdir.
- Turizmde stoklama pek mümkün değildir.
- Turizmde talep, arzın bulunduğu yere göre çeşitlilik ve önem kazanır.
- Turistik gelişimin sağlanması, diğer pek çok sektörün de gelişmesine bağlıdır.
- Turizm sektörü devletlerin dış politikalarıyla çok yakından ilgilidir.

Turizm eğitimini Bayer (1998:145), bireylerin turizm ve turizm kaynaklarının önemini kavramaları ve bunları korumaları, turizm hizmetini gerçekleştirecek olan personelin turistin ekonomik, ırk, dil, din, statü ayrımı yapmadan kaliteli hizmet üretebilmesi ve turizmin uzun vadeli düşünülerek doğru davranış sergileyebilmelerinin sağlanması bilincinin oluşturulmasıdır.

Ülkemizde verilen turizm eğitim programlarına bakıldığında bu programların süresi ve içerikleri bakımından çok büyük farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Süresine bağlı olarak turizm programları belli gruplar altında toplanabilir. Bunlar; meslek yüksekokulları bünyesinde eğitim veren önlisans programları, yüksekokul veya fakülte bünyesinde eğitim veren lisans bölümleri, enstitü bünyesinde eğitim veren yüksek lisans ve doktora programlarıdır (Demirkol, 2002:87).

Turizm eğitimini 2'ye ayırarak ele almak mümkündür (Civelek, 2014, 21):

1.Örgün turizm eğitimi: Ortaöğretimden doktora programına kadar her aşamada geniş bir eğitim faaliyetini içerir (Boz, 2002).

2.Yaygın turizm eğitimi: "Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim gibi aşamaları olan örgün eğitimin dışında yapılan her türlü planlı eğitimidir (Başaran, 1983:23). Turizm eğitim merkezlerinde (TUREM) verilen mesleki eğitim, yaygın turizm eğitiminin en önemli faaliyetlerinden birini oluşturmaktadır. Sınavla seçilen kursiyerlerin tüm masrafları Turizm Bakanlığı tarafından karşılanmakta ve kurs bitiminde yapılan sınavda başarılı olan adaylara kurs bitirme belgesi verilmektedir (Boz, 2002). Eğitimleri tamamlanan kursiyerler bakanlık tarafından işe yerleştirilmektedir.

Turizm eğitimi diğer mesleki eğitimlerden insan ilişkilerinin yoğun olması açısından farklılık göstermektedir. Ayrıca uluslararası özellik taşıması, hizmet sektörü olması ve sosyal bir alt yapı gerektirmesi turizm eğitiminin önemini bir kat daha arttırmaktadır (Ahipaşaoğlu, Karamen ve Sağlık, 2002).

Turizm eğitiminin amaçlarını şu şekilde özetleyebiliriz (Üzümcü ve Bayraktar'dan aktaran: Taşgıt, Coşkun, 2011):

- Eğitim yoluyla teorik bilgiyi vermek ve sonra pratik uygulamaları vermek,

- Turizm sektörünün gelişmesine katkı sağlamak,
- Turizm sektörüne yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişileri kazandırmak,
- Turizmin ekonomi üzerindeki olumlu etkilerini anlatabilmek,
- Turistik işletmelerde çalışanların bilgi ve becerilerini arttırmak.

Demirkol ve Pelit'e göre, ülkemizde turizm eğitimi değişik kademelerde ve değişik şekillerde verilmektedir. Ülkemizde verilen turizm eğitim sistemiyle Avrupa ülkelerinde verilen turizm eğitim sistemi kıyaslandığında okul düzeyleri konusunda farklılıklar olduğu görülmektedir (Demirkol ve Pelit, 2002).Avrupa'da ortaöğretim kurumlarındaki turizm eğitime yönelim daha fazlayken, ülkemizde turizm eğitime yönelim daha çok yükseköğretim kurumlarındadır. Ortaöğretimdeyken turizm eğitimini alan öğrenciler çekirdekten yetişeceği için sektörle ilgili daha fazla bilgi ve tecrübeye sahip olacaktır. Fakat yükseköğretimdeyken turizm eğitimi alan kişinin beklenti düzeyi daha fazla olacaktır. Bu beklenti işletmede karşılanmadığı zaman turizm eğitimi alan kişi sektöre olumsuz yaklaşıma, hatta sektör değiştirmeye yönelecektir.

Turizm Eğitiminde Staj

Staj, " mesleki bilgisini arttırmak için bir kimsenin, geçici olarak bir kurumun bir veya birçok bölümünde çalışarak geçirdiği devredir". Stajyer ise, "staj yapan kimsedir" (İlgaz, 2002; Çetin, 2005).

Staj, öğrencilere iş yaşamı ile ilgili deneyim kazanma, özgeçmişlerine yarar sağlama, mezun olunca çalışmayı düşündükleri sektör hakkında fikir sahibi olma, teorik bilgiyi uygulamaya dönüştürebilme gibi kazanımlar sağlayan süreçtir (Van ve Hubert, 2000).

Stajlardaki amaç; "ileride bu sektörde çalışacak olan yönetici adaylarına öğrenmeleri gereken bilgileri vermek ve çeşitli alışkanlıkları kazandırmak olmalıdır (İlgaz ve Çakar, 2002; Olcay vd., 2015: 325).

Turizm eğitiminde staj uygulamalarının pek çok yararı vardır. Bu yararları şu şekilde özetleyebiliriz (Anonim, 1995: 27-30; Türkseven, 2012: 96):

- Çalışanların işi tanımaları ve iş tecrübesi kazanmasını sağlar,
- Çalışanın işle ilgili motivasyonu artar,
- Çalışanların işletmenin misyon ve vizyonunu öğrenmesini sağlar,
- Çalışanlar arasında güven duygusu geliştirir,
- Çalışanın başarılı olmasını sağlayan özelliklerin neler olduğunun anlaşılmasını sağlar,
- Çalışan ve işletme arasında olumlu bir ilişki kurulması sağlanır,
- Çalışanın sorun çözme ve karar verme özelliklerini olumlu etkiler,
- Kişiyi mesleki geleceğiyle ilgili karar verme şansı tanır,
- Kişinin hedeflerine doğru yürütmesine sağlar,
- Öğrenme ve gelişme için iş yeri koşullarının iyileştirilmesini sağlar.

YÖNTEM

Araştırmanın temel amacı, turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunları belirleyerek, turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusundaki düşünce ve algılamaları arasındaki farklılıkları belirlemektir. Alan yazın incelendiğinde turizm eğitimi ve turizm eğitiminde staj yapan öğrenciler ile ilgili pek çok çalışma olduğu görülmeye rağmen lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin staj dönemleriyle ilgili düşünce ve algıları arasında farklılıkları ölçen çok az sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Bu konuda çalışma önemli görülerek, gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Veri toplama aracı olarak nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anketler genel olarak 'elden bırakıp alma' yöntemine göre tamamlanmıştır. Anket formu 5 noktalı likert tipi ölçeğe göre oluşturulmuştur. Formda yer alan ifadeler "1-hiç katılmıyorum, 2- katılmıyorum, 3- ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4- katılıyorum, 5- kesinlikle katılıyorum" şeklinde derecelendirilmiştir.

Anket formu konuya ilişkin yazın araştırması yapıldıktan sonra çeşitli çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencilerin staj dönemleri süresince yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla Kaşlı, İlban ve Aydemir (2010), Türkseven (2012), Sarı (2007), Kırılı (2006), Taşkın (2006), Tutan (2010) tarafından ortaya konulan üniversite öğrencilerinin staj sırasında yaşadıkları sorunları ölçmeye yönelik ifadeler beşli likert tarzı sorularla yer almaktadır. İkinci bölümde ise öğrencilerin yaş, cinsiyet, üniversite, turizm sektörünü nasıl seçtikleri, sektörde çalışıp çalışmadıkları, çalıştırsa ödeme yapılıp yapılmadığı, çalıştıkları işletme türü demografik özelliklerine ve stajla ilgili temel bilgilere yönelik sorular kategorik olarak hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın evrenini Türkiye'de lisans ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan ve stajlarını yapan öğrenciler oluşturmaktadır. Türkiye'de lisans düzeyinde turizm eğitimi alan yaklaşık 11.500 ve önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan yaklaşık 28.400 kişi araştırma evrenini oluşturmaktadır (ÖSYM, 2015). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yaklaşık 5700'ü 3 ve 4.sınıf öğrencisiyken önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin yaklaşık 14.200'ü 2.sınıf öğrencisidir.

Yapılan araştırmalarda evrenin tamamına ulaşmanın zorluğundan dolayı örneklem yöntemlerinden olasılığa bağlı olmayan kolayda örnekleme yöntemi seçilmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi, evrendeki her elemanın bağımsız ve eşit seçilebilme şansına sahip olabilmesidir (Ural, Kılıç, 20006:38; Altunışık v.d., 2007:129). Örneklem büyüklüğü % 95 güven düzeyinde, % 5 hata payı ve maksimum varyans ($p=0,5$, $q=0,5$) durumunda hesaplanmıştır. Bu formüle göre 384 öğrenciye anket yaptırılması yeterli olmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği bölümü ve Kırkpınar Turizm İşletmeciliği Programı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Turizm ve Otel İşletmeciliği ve İstanbul Üniversitesi önlisans Turizm ve Otel İşletmeciliği, Kocaeli Üniversitesi Derbent Turizm ve Otel işletmeciliği Y.O ve Derbent Turizm ve Otel İşletmeciliği M.Y. O. öğrencileri oluşturmaktadır. Dağıtılan 700 anketten 469 tanesi tam olarak alınabilmiştir.

Yazın taraması ışığında ve araştırmada cevap aranan sorularla ilişkili olarak oluşturulan hipotezler aşağıda sıralanmaktadır:

H1: Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversiteler itibariyle stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H2: Öğrencilerin öğrenim gördükleri eğitim düzeyleri itibariyle stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H3: Öğrencilerin cinsiyetleri itibariyle stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H4: Öğrencilerin yaşları itibariyle stajda yaşadıkları sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H5: Staj süresince öğrencilere ödeme yapılıp yapılmaması itibariyle öğrencilerin stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H6: Öğrenim görülmekte olan okulun üniversite giriş sınavı tercih sıralaması itibariyle öğrencilerin stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H7: Öğrencilerin turizm eğitimi almayı isteme düzeyleri itibariyle stajda yaşanan sorunların algılanması arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H8: Öğrencilerin stajdan önce sektörde çalışma durumlarıyla stajda yaşanan sorunları algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H9. Öğrencilerin staj yaptıkları işletme türü itibariyle stajda yaşadıkları sorunları algulamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H10. Öğrencilerin staj yaptıkları departman itibariyle stajda yaşadıkları sorunları algulamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Araştırma Bulguları

Araştırma değişkenlerine ilişkin frekans analizi sonuçları aşağıda görüldüğü üzere bütün olarak tablo hâlinde gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Sektörde Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Kadın	262	56	Hayır	44	9
Erkek	207	44	Evet	425	91
TOPLAM	469	100	TOPLAM	469	100
Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde	Ödeme Yapılma Durumu	Frekans	Yüzde
Önlisans	173	37	Hayır	175	37
Lisans	269	63	Evet	294	63
TOPLAM	469	100	TOPLAM	469	100
Üniversite	Frekans	Yüzde	Eğitimi Seçim Tercihi	Frekans	Yüzde
Kocaeli Üniversitesi	192	41	İsteyerek Seçtim	259	55
Sakarya Üniversitesi	144	31	Kararsızım	141	30
İstanbul Üniversitesi	133	28	İstemeyerek Seçtim	69	15
TOPLAM	469	100	TOPLAM	469	100
Yaş	Frekans	Yüzde	Tercih Sırası	Frekans	Yüzde
16-19 Yaş	55	11	1-3 Arası	143	30
20-23 Yaş	351	75	4-6 Arası	107	23
24-27 Yaş	60	13	7-10 Arası	122	26
28 ve üzeri	3	1	11 ve Üzeri	97	21
TOPLAM	469	100	TOPLAM	469	100
Staj Yapılan Departman	Frekans	Yüzde	Ödeme Miktarı	Frekans	Yüzde
Odalar	108	23	300 ve daha az	79	17

Yiyecek İçecek	209	45	301-600 Arası	182	39
Satış Pazarlama	52	11	601-900 Arası	19	4
Acente (Operasyon)	43	9	901-1100 Arası	6	1
Diğer	51	11	1101 ve Üzeri	8	2
TOPLAM	463	100	TOPLAM	294	100
Çalışılan İşletme	Frekans	Yüzde			
5 Yıldızlı Otel	289	62			
4 Yıldızlı Otel	65	14			
3 Yıldızlı Otel	9	2			
A Grubu Acenta	67	14			
Restoran	9	2			
C Grubu Acenta	1	0			
Diğer	22	5			
TOPLAM	462	100			

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya dâhil olan öğrencilerin büyük bir oranının kadınlardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin oldukça büyük bir oranı (%75), 20-23 yaş aralığında bulunmaktadır. Bu beklenen bir durumdur. Çünkü katılımcılar lisans düzeyinde 3.ve 4. sınıf, önlisans düzeyinde de 2. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 1’de de belirtildiği üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin üniversite dağılım oranları birbirine oldukça yakın olmakla birlikte, en yüksek katılımın Kocaeli Üniversitesinden sağlandığı görülmektedir.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulguların değerlendirilmesinde istatistiksel analizler için sosyal bilimlerde kullanılan istatistiksel paket programından faydalanılmıştır. Sonuçlar % 95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde çift yönlü olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Staj Sorunları Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi Sonuçları

Faktör Boyutları	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Aritmetik Ortalama	Cronbach Alfa	Faktör Yüğü
Stajdan Sağlanan Kazanımlar	5,336	16,676	3,5762	0,899	
Staj süresince insan ilişkileri ve müşteri-çalışan ilişkileri konusunda deneyim					,767
Yaptığım staj iş yaşamını tanımak açısından yararlı oldu					,716
Staj eğitimi, iş disiplini ve iş ahlakı kazanmama yardımcı oluyor					,633
İş yerinde yaptığım staj süresini yeterli buluyorum					,598
İş yerinde işi yapmamı sağlayacak uygun araç ve gereçler mevcuttur					,592

Staj eğitimi, bana yeni bilgi ve beceriler kazandırıyor	,587
Yaptığım stajın iş bulma imkânını arttıracığını düşünüyorum	,577
Yaptığım staj mesleki açıdan kendime olan güvenimi arttırdı	,577
Staj süresince kariyer geliştirme fırsatları gerektiğince sunulmaktadır	,464

İşletme ile İlişkiler	Özdeğer	Aç.Varyans	Art. Ort.	Cr. Alfa
	4,367	13,646	2,7633	0,875
Aldığım ücret masraflarımın karşılanmasını sağlamaktadır	,764			
İşletmenin diğer çalışanlar ile stajyerler arasında adil bir davranış sergilediğini	,756			
İşletmenin stajyerlerin görüş ve önerilerini dikkate aldığını düşünüyorum	,677			
İşletme, stajyerlerin işi öğrenmeleri, bilgi ve beceri kazanmaları için gerekli ortamı	,579			
İşyerinde çalışanlar ve stajyerler arasında çatışma yoktur	,577			
Turizm stajyerlerine karşı herhangi bir önyargı yoktur	,531			
Üniversite ve sektör ilişkileri yeterlidir	,521			

Turizm Sektörüne Bağlılık	Özdeğer	Aç. Varyans	Art. Ort.	Cr. Alfa
	3,445	10,767	3,1697	0,867
Stajdan sonra bu sektörde çalışmayı tekrar isterim	,706			
Staj yaptıktan sonra eğitim aldığım bölüme olan ilgim arttı	,680			
Staj döneminde zevkle çalışıyorum ve bu dönemi işi öğrenmenin bir parçası olarak	,638			
Staj dönemi bittiğinde staj yaptığım iş yerinden olumlu duygularla ayrılacağım	,626			
Mezun olduktan sonra staj yaptığım iş yerinde çalışmak isterim	,623			

Uygulamaya Katkı	Özdeğer	Aç. Varyans	Art. Ort.	Cr. Alfa
	3,193	9,977	3,2052	0,768
Staj dönemini edindiğim teorik bilgileri uygulama ve pekiştirme imkânı olarak	,692			
Eğitim kurumlarından edindiğimiz teorik bilgilerin staj esnasında yararlı	,683			
Staj sonrasında derslere ve konulara bakış açımda olumlu gelişmeler meydana	,629			
Staj süresinin mesleki becerilerimi geliştirmesi açısından yeterli olduğunu	,561			

İşletme Koşulları	Özdeğer	Aç. Varyans	Art. Ort.	Cr. Alfa
	2,139	6,684	3,2473	0,712
Haftalık izinler düzenli olarak verilmektedir	,731			
İşletmenin lojman kapasitesi yeterlidir	,683			
İşletme çalışma saatleriyle ilgili yasal düzenlemelere uyuyor	,634			
Staj dönemleri turizm sektörü açısından uygun dönemlerde planlanmaktadır	,474			
İş yerindeki araç ve gereçleri kullanmama izin veriliyor	,437			

Öğrenmeye Katkı	Özdeğer	Aç.Varyans	Art. Ort.	Cr. Alfa
	1,916	5,987	3,2249	0,684
Yaptığım staj yabancı dilimi geliştirmemde yardımcı oldu	,541			
Usta öğreticimin bilgi ve becerisi bana işi öğretme konusunda yardımcı oldu.	,519			

Varimaks Rotasyonlu Temel Bileşenler Analizi: Açıklanan Toplam Varyans: % 63,737; Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği: % 92,4; Barlett's Küresellik Testi: $p < 0,001$; Standart Hata: 496; Değerlendirme Aralığı: (1) Kesinlikle Katılmıyorum-(2) Katılmıyorum-(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum-(4) Katılıyorum – (5) Kesinlikle Katılıyorum

Analiz sonucunda stajdan sağlanan kazanımlar, işletme ile ilişkiler, turizm sektörüne bağlılık, uygulamaya katkı, işletme koşulları, öğrenmeye katkı olmak üzere 6 faktör ortaya çıkmıştır. Staj sorunlarına ilişkin faktör analizi incelendiğinde, staj sorunlarına ilişkin açıklanan toplam varyansın 6 boyut tarafından açıklandığı görülmektedir. Staj sorunları faktör analizi sonucu yazında yer alan önceki çalışmalardan farklılık göstermektedir. Konuyla ilgili yapılan önceki çalışmada staj sorunlarına ilişkin

4 boyut olduğu görülmektedir (Kaşlı, İlban, Aydemir, 2010). Bunlar: sektörel bakış sorunları, uygulama ile ilgili sorunlar, olanaklar ile ilgili sorunlar, staj sistemi ile ilgili sorunlardır. Bu çalışmada ise, bu faktörlerden farklı olarak öğrencilerin staja ilişkin kazanımlarıyla ilgili ifadelerin yer aldığı faktör ile işletme yöneticilerinin ve çalışanlarının stajyerlere bakış açısı ve üniversite ile sektör arasındaki ilişkiyle ilgili ifadelerin toplandığı işletme ile ilişkiler faktörü yer almaktadır.

Araştırma Değişkenlerine İlişkin Farklılık (T-testi) Analizi Sonuçları

İlk olarak Tablo 3'te gösterildiği üzere; staj sorunlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini analiz edebilmek amacıyla t testinden yararlanılmıştır. T testi sonucunda staj sorunlarından 'işletme ile ilişkiler' ve 'işletme koşulları' cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Bu farklılık işletme ile ilişkilerde 0,016 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Tabloda da belirtildiği üzere işletme ile ilişkiler konusuna kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu, insanların erkeklere oranla kadınlara yaklaşma konusunda daha hassas ve dikkatli davranmalarından kaynaklanabilmektedir. Bunun sonucunda da kız öğrenciler işletmede diğer çalışanlarla iletişim konusunda, görüş ve önerilerini diğer çalışanlara ve yöneticilere aktarma konusunda erkeklere oranla daha başarılı olabilmektedir.

Yine aynı tabloda gösterildiği üzere, farklılık yaratan bir diğer staj sorunu 'işletme koşulları'dır. İşletme koşullarının farklılık gösterdiği 0,014 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). İşletme koşulları konusuna kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre daha fazla katılım göstermişlerdir. Kız öğrencilere, özellikle lojman konusunda erkek öğrencilere oranla güvenlik konusunda daha fazla önem gösterilmesi, erkeklerin neresi olursa olsun kalabileceklerinin düşünülmesi erkeklerin işletme koşulları konusunda kız öğrencilere oranla daha fazla sorun yaşadıklarını düşündürmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, staj esnasında işletme yöneticilerinin ve çalışanların kız öğrencilere erkek öğrencilere oranla daha hassas davranmaları, erkek öğrencilere ise çalışma konusunda pek müsamaha gösterilmemesi kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla çalışma koşullarını daha iyi bulmalarını sağladığı düşünülebilir.

Tablo 3. Staj Sorunlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

İFADELER	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma	T Değeri	Ortalama Farkı	Anlamlılık
Staja İlişkin Kazanımlar	Erkek	3,5609	,88180	-0,353	-,02769	,724
	Kız	3,5886	,81094			
İşletme İle İlişkiler	Erkek	2,6394	,93136	-2,423	-,22212	,016*
	Kız	2,8615	1,02436			
Turizme Bağlılık	Erkek	3,1777	1,05520	0,115	,01126	,908
	Kız	3,1664	1,04376			
Uygulamaya Katkı	Erkek	3,2500	,93346	0,913	,08206	,362
	Kız	3,1679	,98938			
İşletme Koşulları	Erkek	3,1398	,89042	-2,457	-,19607	,014*
	Kız	3,3359	,82981			

İşletme Olanakları	Erkek	3,3034	,87035	1,738	,14118	,083
	Kız	3,1622	,87397			

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

İkinci olarak staj sorunları ile öğrencilerin eğitim durumları arasında bir farklılık olup olmadığının belirlenebilmesi amacıyla t testi analizinden yararlanılmıştır (Tablo 4). Tabloda da belirtildiği üzere eğitim durumları ile 'işletme ile ilişkiler', 'turizme bağlılık' ve 'işletme koşulları' arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Staj sorunları boyutlarından 'işletme ile ilişkiler' boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu 0,007 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Bu farklılığa göre işletme ile ilişkilerde lisans öğrencileri önlisans öğrencilerine göre daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu beklenen bir sonuçtur. Çünkü lisans eğitimi alan öğrencilerin işletmelerin vizyon ve misyonunu daha iyi algıladığı, bunlara göre hareket ettikleri ayrıca işletmede çalışanlar ve yöneticilerle iletişim kurma konusunda önlisans öğrencilerine göre daha başarılı oldukları söylenebilir. Buna ek olarak, işletmelerin stajyerlerin işi öğrenmeleri konusunda lisans öğrencilerine önlisans öğrencilerine oranla geleceğin işletme yöneticiler olabilmeleri itibariyle daha fazla önem verdiklerini söylemek mümkündür.

Staj sorunları boyutlarından 'turizme bağlılık' boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu 0,001 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Bu farklılığa göre turizme bağlılık konusunda lisans öğrencileri önlisans öğrencilerine göre daha fazla katılım göstermişlerdir. Lisans öğrencilerinin önlisans öğrencilerine oranla işletme ile ilişkilerinin daha iyi olması ve önlisans öğrencilerine oranla daha iyi bir eğitim alarak, bu sektörde kariyer yapma konusunda daha avantajlı konumda olduklarını bilmeleri mezun olduktan sonrasında da bu sektörde çalışmaya sıcak bakmalarını sağlamaktadır.

Staj sorunları boyutlarından 'işletme koşulları' boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu 0,011 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Bu farklılığa göre işletme ile ilişkilerde lisans öğrencileri önlisans öğrencilerine göre daha fazla katılım göstermişlerdir. İşletmede, usta öğreticiler öğrencilerin eğitim düzeylerine göre hareket edebilmektedirler. Her ne kadar öğrencilere işi öğretmek görevleri olsa da işletmenin araç ve gereçlerinin zarar görmesini engellemeye de çalışırlar. Bu nedenle özellikle lisans eğitimi alan öğrencilere araç ve gereçleri kullanırken, önlisans öğrencilerine kullanırmayabilmektedirler. Ayrıca gene yukarıda belirtildiği gibi işletme yöneticilerinin ve çalışanların lisans öğrencilerine geleceğin işletme yöneticileri gözüyle bakmalarından ötürü lisans öğrencilerine daha fazla önem verdikleri dolayısıyla da lisans öğrencilerinin işletme koşullarını daha iyi buldukları düşünülebilir. Fakat Staj sorunlarının diğer boyutlarıyla eğitim durumu (önlisans ve lisans) arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 4. Staj Sorunlarının Eğitim Durumuna Göre Farklılaşması

İFADELER	Eğitim Durumu	Ortalama	Standart Sapma	T Değeri	Ortalama Farkı	Anlamlılık
Staja İlişkin Kazanımlar	Lisans	3,6201	,74263	1,482	,11916	,139
	Ön Lisans	3,5010	,98508			
İşletme İle İlişkiler	Lisans	2,8571	,85504	2,706	,25434	,007*
	Ön Lisans	2,6028	1,16810			
Turizme Bağlılık	Lisans	3,2926	,90104	3,359	,33303	,001*

	Ön Lisans	2,9595	1,23325			
Uygulamaya Katkı	Lisans	3,1909	,89365	-,421	-,03889	,674
	Ön Lisans	3,2298	1,07679			
İşletme Koşulları	Lisans	3,3250	,76192	2,567	,21055	,011*
	Ön Lisans	3,1145	,99911			
İşletme Olanakları	Lisans	3,1807	,87736	-1,435	-,11983	,152
	Ön Lisans	3,3006	,86391			

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

Üçüncü olarak staj sorunları ile ücret alma arasında bir farklılık olup olmadığını analiz edebilmek amacıyla t testi analizinden yararlanılmıştır (Tablo 5). T testi analizi sonucunda 'uygulamaya katkı', 'işletme koşulları' ve 'işletme olanakları' ile ücret alma veya almama arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür.

'Uygulamaya katkı' boyutunun ücret alma durumuna göre farklılık gösterdiği 0,034 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Buna göre ücret alan öğrencilerin ücret almayan öğrencilere oranla daha fazla uygulamaya katkı faktörüne katıldığı söylenebilir. Ücret alan öğrencilerin motivasyonu ücret almayan öğrencilere oranla daha yüksek olduğundan, staj esnasında yaptıkları ve öğrendikleri işi daha çok severek yapmaktadırlar ve böylece okulda öğrendikleri teorik bilgileri stajla birlikte pekiştirdiklerini düşünmeleri mümkündür.

'İşletme koşulları' boyutunun ücret alma durumuna göre farklılık gösterdiği 0,000 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Buna göre ücret almayan öğrenciler, ücret alan öğrencilere oranla daha fazla katılım göstermektedirler.

'İşletme olanakları' boyutunun ücret alma durumuna göre farklılık gösterdiği 0,034 değerinden anlaşılmaktadır ($p < 0,05$). Staj süresince ücret alan öğrenciler, ücret almayan öğrencilere oranla işletme olanakları konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu da gene ücretin motivasyonu artırma etkisinden kaynaklanmaktadır. Bu motivasyon etkisiyle öğrenciler işletmenin sağladığı olanakları ücret almayan öğrencilere oranla daha iyi fark edebilmektedirler. Staj sorunlarının diğer boyutları ile ücret alma arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 5. Staj Sorunlarının Ücret Alma (Staj Esnasında) Durumuna Göre Farklılaşması

İFADELER	Ödeme Durumu	Ortalama	Standart Sapma	T Değeri	Ortalama Farkı	Anlamlılık
Staja İlişkin Kazanımlar	Evet	3,6020	,87411	,863	,06934	,388
	Hayır	3,5327	,78326			
İşletme İle İlişkiler	Evet	2,7911	,97589	,787	,07432	,432
	Hayır	2,7167	1,01079			
Turizme Bağlılık	Evet	3,1490	1,02354	-,556	-,05559	,579

	Hayır	3,2046	1,08785			
Uygulamaya Katkı	Evet	3,2781	,95831	2,128	,19520	,034*
	Hayır	3,0829	,96467			
İşletme Koşulları	Evet	3,1381	,91172	-3,602	-,29276	,000*
	Hayır	3,4309	,73825			
İşletme Olanakları	Evet	3,2908	,84333	2,125	,17653	,034*
	Hayır	3,1143	,91355			

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

Araştırma Değişkenlerine İlişkin Farklılık (Anova) Analizi Sonuçları

Staj sorunları ile araştırmaya katılan öğrencilerin üniversiteleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Üniversiteye göre gerçekleştirilen Anova sonuçları Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tabloda belirtildiği üzere staj sorunlarından ‘işletme ile ilişkiler’ ile ‘uygulamaya katkı’ boyutlarıyla üniversite arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

İşletme ile ilişkiler boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘Sakarya Üniversitesi’ ile ‘İstanbul Üniversitesi’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre Sakarya Üniversitesi öğrencileri, İstanbul Üniversitesi öğrencilerine göre işletme ile ilişkiler konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Bunun sebebi olarak, Sakarya Üniversitesi öğrencilerinin staj için kendilerine daha uygun yerler bulduklarını, Sakarya Üniversitesinin İstanbul Üniversitesine oranla sektör ilişkilerinin daha iyi olduğunu ve öğrencilerini staj yapmak için doğru yerlere yönlendirdiklerini söylemek mümkündür. Bir de Sakarya Üniversitesi öğrencilerinin çalıştıkları işletmelerin stajyerlere önem veren yerler olduğu söylenebilir.

Bir diğer farklılık uygulamaya katkı boyutunda ortaya çıkmış olup, bu boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 6’da da belirtildiği üzere ($,025$) olarak gösterilmiştir. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘Sakarya Üniversitesi’ ile ‘İstanbul Üniversitesi’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre İstanbul Üniversitesi öğrencileri, Sakarya Üniversitesi öğrencilerine göre uygulamaya katkı konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu durum İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin staj dönemlerinde Sakarya Üniversitesi öğrencilerine oranla motivasyonlarının daha yüksek ve okulda öğrendikleri teorik bilgileri pekiştirdiklerini göstermektedir. Staj sürecini Sakarya Üniversitesi öğrencilerine oranla daha verimli geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak staj sorunlarından işletme ile ilişkiler ve uygulamaya katkı arasında üniversite gruplarında anlamlı bir farklılık oluşmuş ve bu farklılık diğer boyutlarda görülmemiştir.

Tablo 6. Staj Sorunlarının Üniversiteye Göre Farklılaşması

Boyutlar	Değişken	Sayı (N)	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlamlılık
Staja İlişkin Kazanımlar	Sakarya Üniversitesi	144	3,6389	,75388	1,529	,218
	İstanbul Üniversitesi	133	3,4712	,80183		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,6019	,92337		
	Sakarya	144	3,5762	,84118		

İşletme İlişkiler***	İle İstanbul	133	2,6141	,89940	3,427	,033*
	Kocaeli Üniversitesi	192	2,9237	,94361		
Turizme Bağlılık	Sakarya Üniversitesi	144	2,7641	1,06733	1,159	,315
	İstanbul Üniversitesi	133	2,7633	,98864		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,2000	1,01265		
Uygulamaya Katkı***	Sakarya	144	3,0541	,93099	3,723	,025*
	İstanbul	133	3,2271	1,14320		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,1697	1,04719		
İşletme Koşulları	Sakarya Üniversitesi	144	3,0556	,91436	,723	,486
	İstanbul Üniversitesi	133	3,1729	,95007		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,3398	,99643		
İşletme	Sakarya Üniversitesi	144	3,2052	,96430	,398	,672
	İstanbul Üniversitesi	133	3,2708	,80816		
	Kocaeli Üniversitesi	192	3,3023	,85692		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

** Tukey testi sonucuna göre anlamlı fark üreten gruplar ($p < 0,05$)

*** Tukey testi sonucuna göre gruplar arasındaki farklılık, (Sakarya Üniversitesi-İstanbul Üniversitesi) arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Staj sorunları ile bölümü isteyerek seçip seçmeme arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla tek yönlü anova analizi gerçekleştirilmiştir. Bölümü isteyerek seçip seçmemeye göre gerçekleştirilen anova sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir. Tabloda belirtildiği üzere staj sorunlarının tüm boyutları ile bölümü isteyerek seçip seçmeme arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

İlk olarak 'staja ilişkin kazanımlar' boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 7'de belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık 'İsteyerek seçtim', 'kararsızım' ile 'istemeyerek seçtim' grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre staja ilişkin kazanımlarda daha fazla katılım göstermişlerdir. Bölümü isteyerek seçen öğrenciler, staja zaten daha olumlu düşüncelerle başlamışlardır. Çünkü stajla birlikte isteyerek seçtikleri bölümün çalışma alanını göreceklerdir. Ve isteyerek bölümü seçip gelen öğrenciler diğer gruplara oranla staj esnasında eksiklikler de yaşasalar sorunlarla da karşılaşsalar hemen pes etmeyip, bunların üstesinden gelmeye çalışacaklardır.

İkinci olarak 'işletme ile ilişkiler' boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 7'de de belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık 'İsteyerek seçtim', 'kararsızım' ile 'istemeyerek seçtim' grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre işletme ile ilişkilerde daha fazla katılım göstermişlerdir. Bölümü isteyerek seçip gelen öğrenciler kendilerine staj yapmak için en uygun işletmeleri bulma yoluna giderler ve bu işletmelerdeki kişilerle iletişimlerine dikkat ederler. Çünkü bu bölüme olan ilgileri onları mezun olduktan sonra da bu bölümle alakalı işlerde çalışmaya yönlendirir.

Üçüncü olarak 'turizme bağlılık' boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık 'İsteyerek seçtim', 'kararsızım' ile 'istemeyerek seçtim' grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler,

diğer öğrencilerine göre turizme bağlılıkta daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu beklenen bir sonuçtur. Bölümü bilerek, isteyerek seçip gelen öğrenci bu bölümün mezun olduktan sonraki çalışma imkanlarını az çok bilir. Ve kendine staj yapmak için en uygun işletmeyi bulmaya çalışır. Bölümü sevdiği ve istediği için staj dönemini en iyi şekilde değerlendirmeye çalışır. Ve bunun sonucunda zaten bölümü isteyerek seçip gelen öğrenci mezun olduktan sonra da turizm sektöründe çalışmak isteyecektir.

Dördüncü olarak 'uygulamaya katkı' boyutundaki farklılık ($p<0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 7'de belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık 'İsteyerek seçtim', 'kararsızım' ile 'istemeyerek seçtim' grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre uygulamaya katkı konusuna daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu durum beklenen bir durumdur. Çünkü bölümü isteyerek seçip gelen öğrencinin bu sektörde çalışmak için diğer öğrencilere oranla daha istekli oldukları söylenebilir. İstenilen bölümün çalışma koşulları ve şartları bir an önce görülmek istenir. Ve bölümü isteyerek seçip gelen öğrencilerin diğer öğrencilere oranla istek ve motivasyonlarının daha fazla olması onları staj esnasında aldıkları eğitimi uygulamaya geçirme noktasında öne çıkaracaktır.

Beşinci olarak 'işletme koşulları' boyutundaki farklılık ($p<0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 7'de belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık 'İsteyerek seçtim', 'kararsızım' ile 'istemeyerek seçtim' grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre işletme koşullarına daha fazla katılım göstermektedirler. Gene bu bölümü isteyerek seçen öğrencilerde motivasyonun yüksek olmasından dolayı diğer öğrencilere oranla işletmenin koşullarına daha iyimser bir gözle baktıkları söylenebilir. Öğrenciler, bu bölüme zaten kendi istekleriyle geldikleri için de yaşadıkları sorunları göz ardı edebilirler. Başka bir sebep olarak da bölümü kendi istekleriyle seçip gelen öğrencilerin staj yapmak için kendilerine uygun işletmeler ve departmanlar buldukları dolayısıyla da işletmenin koşullarını bölümü istemeyerek ve kararsız olanlara oranla daha iyi gördükleri söylenebilir.

Ve son olarak 'işletme olanakları' boyutundaki farklılık ($p<0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 7'de belirtildiği üzere (,000) olarak gösterilmiştir. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık 'İsteyerek seçtim', 'kararsızım' ile 'istemeyerek seçtim' grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre isteyerek seçtim diyen öğrenciler, diğer öğrencilerine göre işletme olanaklarına daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu durum da yukarıdakilerde olduğu gibi beklenen bir sonuçtur. Gene bunun sebebi olarak bölümü isteyerek seçen öğrencilerin motivasyonlarının yüksek olmasından dolayı işletmenin sahip olduğu olanakların farkında olmasından ve bu olanaklardan en yüksek seviyede faydalanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 7. Staj Sorunlarının Bölümü İsteyerek Seçip Seçmeme Durumuna Göre Farklılaşması

Boyutlar	Değişken	Sayı	Aritmetik	Standart	F Değeri	Anlamlılık
Staja İlişkin Kazanımlar	İsteyerek Seçtim.**	259	3,7949	,73761	25,101	,000*
	Kararsızım.**	141	3,4090	,79286		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	3,0966	1,01869		
İşletme İlişkiler	İsteyerek Seçtim.**	259	2,9316	,94797	16,139	,000*
	Kararsızım.**	141	2,7315	1,02341		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,1967	,85156		

Turizme Bağlılık	İsteyerek Seçtim.**	259	3,3985	,97185	20,728	,000*
	Kararsızım.**	141	3,0525	1,10574		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,5507	,91098		
Uygulamaya Katkı	İsteyerek Seçtim.**	259	3,4450	,85624	37,048	,000*
	Kararsızım.**	141	3,1578	,97715		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,4022	,87994		
İşletme Koşulları	İsteyerek Seçtim.**	259	3,3714	,85306	7,817	,000*
	Kararsızım.**	141	3,1688	,85433		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,9420	,82754		
İşletme Olanakları	İsteyerek Seçtim.**	259	3,4035	,79871	19,003	,000*
	Kararsızım.**	141	3,1454	,89550		
	İstemeyerek Seçtim.**	69	2,7174	,88483		

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

** Tukey testi sonucuna göre anlamlı fark üreten gruplar ($p < 0,05$)

Staj sorunları ile staj yapılan departman faktörü arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla tek yönlü anova analizi gerçekleştirilmiştir. Staj yapılan departmana göre gerçekleştirilen anova sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir. Tabloda belirtildiği üzere staj sorunlarından ‘işletme ile ilişkiler’ ile ‘işletme koşulları’ boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

İşletme ile ilişkiler boyutundaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 8’de belirtildiği üzere (,024) olarak gösterilmiştir. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘Yiyecek İçecek Departmanı’ ile ‘Satış Pazarlama Departmanı’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre Satış Pazarlama Departmanında çalışan öğrenciler, Yiyecek İçecek Departmanında çalışan öğrencilerine göre işletme ile ilişkiler konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Satış pazarlama departmanı, işletmenin politikalarını çok iyi bilip, müşteriye ona göre bilgi vermeyi gerektirmektedir. Bu bölümde çalışan öğrencilerin moralleri, insanların bakış açısından ötürü yiyecek içecek departmanında çalışan öğrencilere oranla daha yüksek olduğundan işletme çalışanlarıyla iletişimde daha iyi olmaktadır.

Bir diğer farklılık ‘işletme koşulları’ boyutunda ortaya çıkmış olup, bu boyuttaki farklılık ($p < 0,05$) değerinden anlaşılmaktadır. Bu değer Tablo 8’de de belirtildiği üzere (,001) olarak gösterilmiştir. Tukey sonuçlarına göre gruplar arasındaki anlamlı farklılık ‘Yiyecek İçecek Departmanı’ ile ‘Satış Pazarlama Departmanı’ grupları arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Bu farka göre Satış Pazarlama Departmanında çalışan öğrenciler, Yiyecek İçecek Departmanında çalışan öğrencilerine göre işletme koşulları konusunda daha fazla katılım göstermişlerdir. Satış-pazarlama departmanının çalışma şartları açısından yiyecek- içecek departmanına oranla daha iyi olduğu söylenebilir. Satış-pazarlama departmanında genellikle vardiya sistemi olduğu bilinir. Fakat yiyecek-içecek departmanında henüz

müşteri gelmeden hazırlık başlar, müşteri geldiğinde hizmet başlar ve müşteriden sonra araç-gereçlerin temizlenmesinden ve düzenin yeniden eski haline getirilmesinden sorumludur. Ve çalışma saatleri bu departmanda çoğu zaman uzun olmaktadır. Bir de satış pazarlama departmanında haftalık izinler genelde düzenli bir şekilde verilirken, yiyecek-içecek departmanında ise yoğunluğun çok olmasından dolayı hizmetin devamlılığını sağlamak amacıyla haftalık izinler verilmeyebilmektedir. Sonuç olarak staj sorunlarından işletme ile ilişkiler ve işletme koşulları arasında staj yapılan departmana göre farklılaşmada anlamlı bir farklılık oluşmuş ve bu farklılık diğer boyutlarda görülmemiştir.

Tablo 8: Staj Sorunlarının Staj Yapılan Departmana Göre Farklılaşması

Boyutlar	Departman	Sayı (N)	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	F Değeri	Anlamlılık	
Staja Kazanımlar	İlişkin						
		Odalar Bölümü	108	3,6276	,78410		
		Yiyecek-İçecek	209	3,5970	,89252		
		Satış-Pazarlama	52	3,5876	,80405	,486	,746
		Acenta (Operasyon)	43	3,5581	,69832		
	Diğer ¹	51	3,4357	,91782			
İşletme İle İlişkiler		Odalar Bölümü	108	2,7857	,92962	2,844	,024*
		Yiyecek-İçecek**	209	2,6569	1,00637		
		Satış-Pazarlama**	52	3,1703	1,03250		
		Acenta (Operasyon)	43	2,7409	1,04293		
		Diğer ¹	51	2,7591	,91807		
Turizme Bağlılık		Odalar Bölümü	108	3,0019	1,05635	1,773	,133
		Yiyecek-İçecek	209	3,1933	1,09797		
		Satış-Pazarlama	52	3,4538	,90499		
		Acenta (Operasyon)	43	3,0744	,81302		
		Diğer ¹	51	3,2039	1,13454		
Uygulamaya Katkı		Odalar Bölümü	108	3,1227	,87775	1,170	,323
		Yiyecek-İçecek	209	3,3098	1,02845		
		Satış-Pazarlama	52	3,1923	,99584		
		Acenta (Operasyon)	43	3,0465	,69491		
		Diğer ¹	51	3,1324	1,05161		
İşletme Koşulları		Odalar Bölümü	108	3,3815	,72938	4,562	,001*
		Yiyecek-İçecek**	209	3,1474	,81530		
		Satış-Pazarlama**	52	3,5769	,90719		

	Acenta (Operasyon)	43	2,9628	1,01911		
	Diğer ¹	51	3,2941	1,02321		
İşletme Olanakları	Odalar Bölümü	108	3,3009	,91442	1,045	,384
	Yiyecek-İçecek	209	3,2656	,91202		
	Satış-Pazarlama	52	3,2212	,78848		
	Acenta (Operasyon)	43	3,0233	,69824		
	Diğer ¹	51	3,1275	,82972		

¹Diğer: İnsan Kaynakları [14]; Muhasebe [23]; Diğer [14]

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

** Tukey testi sonucuna göre anlamlı fark üreten gruplar ($p < 0,05$)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin eğitim düzeyleri itibariyle staj dönemlerinde yaşadıkları sorunları algılamaları arasında anlamlı farklara ulaşılmıştır. Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin önlisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilere oranla staj dönemlerinde daha az sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu beklenen bir sonuçtur. Çünkü lisans eğitimi alan öğrencilerin işletmelerin vizyon ve misyonunu daha iyi algıladığı, işletme içerisinde bunlara göre hareket ettikleri, işletmede çalışanlar ve yöneticilerle iletişim kurma konusunda önlisans öğrencilerine oranla daha başarılı oldukları anlaşılmaktadır. Bu da lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilerin işletme ile ilişkiler konusunda önlisans düzeyinde eğitim alan öğrencilere oranla daha az sorun yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca işletmelerin, stajyerlerin işi öğrenmeleri konusunda lisans öğrencilerine, önlisans öğrencilerine oranla geleceğin işletme yöneticileri olabilmeleri itibariyle daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır. Lisans öğrencilerinin önlisans öğrencilerine oranla işletme ile ilişkilerinin daha iyi olması ve önlisans öğrencilerine oranla daha iyi bir eğitim alarak, bu sektörde kariyer yapma konusunda daha avantajlı konumda olduklarını bilmeleri, mezun olduktan sonrasında da bu sektörde çalışmaya sıcak bakmalarını sağlamaktadır. Bu da lisans öğrencilerinin turizme bağlılık konusunda avantajlı olmalarını sağlamaktadır. İşletmede, usta öğreticiler öğrencilerin eğitim düzeylerine göre hareket edebilmektedirler. Her ne kadar usta öğreticilerin öğrencilere işi öğretmek görevleri olsa da işletmenin araç ve gereçlerinin zarar görmesini engellemeye de çalışırlar. Bu nedenle özellikle lisans eğitimi alan öğrencilere daha iyi bir eğitim aldıklarını düşünmelerinden dolayı araç ve gereçleri kullanırken, önlisans öğrencilerine kullanırmayabilmektedirler. Ayrıca gene yukarıda belirtildiği gibi işletme yöneticilerinin ve çalışanların lisans öğrencilerine geleceğin işletme yöneticileri gözüyle bakmalarından ötürü lisans öğrencilerine daha fazla önem verdikleri dolayısıyla da lisans öğrencilerinin işletme koşulları konusunda önlisans öğrencilerine oranla daha az sorun yaşadığı görülmektedir.

Bu sorunlara çözüm önerileri getirilmesi işletmelere ve eğitim kurumlarına neler yapılması gerektiğiyle ilgili fikir vererek, yaşanacak bu sorunları azaltabilecek ve hatta ortadan kaldıracaktır.

Yapılan bu çalışmayla turizm eğitimi alan lisans ve önlisans öğrencilerinin staj konusunda düşünce ve algılamaları arasında önemli farklılıklar belirlenmekle birlikte, her iki düzeyde yaşanan ortak sorunlar da bulunmaktadır. Turizm eğitimi alan hem lisans hem de önlisans düzeyindeki öğrencilerin çoğunun staj dönemlerinde sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu problemlerin kaynağı bazen eğitim kurumları,

bazen işletme çalışanları, bazen de işletme yöneticileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlar ve çözüm önerileri aşağıda özetlenecektir.

Staj dönemlerinin Türk turizminin en yoğun olduğu yaz aylarına denk gelmesinin öğrencilerin istedikleri departmanlarda çalışabilmelerini engellediği söylenebilir. Bu durumda eğitim kurumlarının staj başlangıcını turizm sezonunun başlangıcına ve stajın bitiş tarihini de sezon yoğunluğunun bitiş tarihine denk getirebilmeleri öğrencilerin işletmeye ve çalışanlarına adaptasyonunu kolaylaştırarak, işi daha kolay öğrenmelerini sağlayacaktır. Ayrıca asıl yoğunluk sezonun hemen başında olmayacağı için usta öğreticiler öğrencilerle daha yakından ilgilenebileceklerdir. Yüksek Öğretim Kurumu bünyesinde oluşturulacak turizm çalışma grubuyla staj süreleri standart hale getirilebilir.

İşletmeler tarafından stajyerler ucuz işgücü olarak görülmekle birlikte diğer çalışanlara sağlanan sosyal ve ekonomik hakların stajyer öğrencilere tanınmaması önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma açısından stajyerlerle iş görenlerden aynı beklenti içerisinde bulunulması fakat iş görenlerin sahip olduğu haklara stajyerlerin sahip olmaması ciddi motivasyon bozukluğuna sebep olmaktadır. Bu durum stajyerlerin işi öğrenmelerini engellemekte ve sektörden soğumalarına ve ileride bu sektörde çalışmayı düşünmemelerine sebep olmaktadır. Bu da eğitilmiş iş gücünün turizm dışı sektörlerle kaymasına neden olmaktadır.

Pek çok öğrencinin staj döneminde ücret alamaması motivasyonu düşürmektedir. Ve ücret alamayan öğrencilerin ücret alan öğrencilere oranla daha isteksiz çalıştığı ve karamsar olduğu görülmektedir. Yönetmelik gereği mesleki eğitim alan öğrencilere staj dönemlerinde belirli bir ödeme yapılmalıdır. Bu maddeye rağmen pek çok öğrencinin staj döneminde ücret almadığı tespit edilmiştir. Bu durumda eğitim kurumlarının staj yapan öğrencilerin staj yapacakları işletmeleri ücret konusunda denetlemesi gerekmektedir. Birçok işletmenin bu yasadan haberinin olmaması da mümkündür. Bu durumda eğitim kurumlarının işletmeleri öncesinden bu yasa konusunda bilgilendirmesi öğrencilerin staj dönemlerinde ücret almasını sağlayacaktır. Ve ücret alan öğrencilerin motivasyonları daha yüksek olacağından staj dönemlerini daha verimli bir şekilde geçireceklerdir.

Staj süresince işletmeler, stajyer öğrencileri ucuz iş gücü olarak görebilmekte ve sadece yoğunluk dönemlerindeki işi yapmalarını isteyebilmektedir. Bu durumda öğrencilerin müşteriyle pek iletişim kurmalarına izin verilmemektedir. Bu da öğrencilerin yabancı dillerini geliştirebilmelerine imkân sağlamamaktadır. Ayrıca yoğun çalışmadan dolayı usta öğreticilerin öğrencilere gerekli bilgiyi veremedikleri de anlaşılmaktadır. Bu durumda gene eğitim kurumlarına ve işletmelere görevler düşmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi eğitim kurumlarının staj döneminin başlangıç ve bitiş tarihini turizm sektörüne göre ayarlaması yaşanacak pek çok sorunu ortadan kaldırmaya yarayacaktır. Ayrıca işletmeler de stajyerleri ucuz iş gücü olarak görmeyip, onları usta öğreticiler aracılığıyla bilgilendirme ve kariyer fırsatlarını stajyer öğrencilere sunma yoluna giderse stajyer öğrencilerin stajları daha verimli olabilecektir.

Öğrencilerin eğitim kurumlarından edindikleri teorik bilgilerin uygulamada yetersiz kaldığı görülmektedir. Eğitim kurumlarının sektörün çalışma şeklini, işletmelerin ihtiyaçlarını ve değişen teknolojiyi göz önüne alarak müfredatı hazırlamaları gerekmektedir. Ayrıca eğitim kurumlarında öğrencilerin sektörde nelerle karşılaşabilecekleri gerçekçi bir şekilde önceden anlatılmalıdır ki, öğrenciler staja başladıklarında hayal kırıklığına uğramasınlar. Yani üniversite ve sektör işbirliği düzenli bir şekilde olmalı ve eğitim kurumlarındaki müfredatlar sürekli güncellenmelidir. Turizm Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu(YÖK) ve Milli Eğitim Kurumu arasında düzenli aralıklarla iletişim olmalıdır. Bu durum üniversite ve sektör arasındaki iletişimi de kolaylaştıracaktır. Eğitim kurumlarındaki derslerin ve uygulamaların sektörlere uyumlu olması öğrencilerin staja başladıklarında işe hemen adapte olabilmelerine ve sektörde çalışmaya sıcak bakmalarına yardımcı olacaktır.

Yaşanan bir başka sorun da stajyer öğrencilerin ve stajyer çalıştıran iş yerlerinin denetlenememesidir. Denetlemenin yapılamaması öğrencilerin stajlarının amacına ulaşıp ulaşmadığını görmeyi engellemektedir. Eğitim kurumlarının denetlemeyi yapamamaları öğrencilerin staj yapmak için geniş bir bölgeye yayılmalarından kaynaklanmaktadır. Bu noktada eğitim kurumlarının turizm işletmeleriyle

protokol imzalamaları yararlı olacaktır. Eğitim kurumları, öğrencilerin staj yapacakları bölgeleri kısıtlama yoluna giderlerse ve öğrencilere staj yapabilecekleri işletmeleri bulma konusunda yol gösterirlerse bu sıkıntı biraz olsun giderilebilecektir.

İşletmelerin stajyerlere kısa süreli çalışmalarından dolayı geçici gözle bakmaları, diğer çalışanlar ile stajyerler arasında adil bir davranış sergilememelerine ve stajyerlerin görüş ve önerilerine önem vermemelerine sebep olmaktadır. Bu da öğrencilerin turizm sektörüne karşı olumsuz düşüncelerine sebep olmaktadır. Stajyerlere gelecekte bu sektörde çalışacak olan kalifiyeli personel gözüyle bakılması, stajyerlere karşı daha dikkatli davranılması öğrencilerin mezun olduktan sonra da bu işletmelerde çalışmalarını sağlayacaktır. Bu konuda işletmelerin, stajyer öğrenciler çalışmaya başlamadan önce işletme çalışanlarını stajyer öğrencilere karşı nasıl davranmaları gerektiği ve stajyer öğrencilerle nasıl iletişim kurmaları gerektiğiyle ilgili bilgilendirmeleri faydalı olacaktır. Böylece stajyerler ve çalışanlar arasında çıkabilecek çatışmalar önceden engellenebilecektir.

Stajyer öğrencilerin büyük bir kısmı, çalıştıkları iş yerindeki lojman kapasitesinin yetersizliğinden şikâyet etmektedirler. Yoğun yaz sezonunda staj yapan, yoğunluktan dolayı bazen haftalık izin bile kullanamayan stajyer öğrencilerin dinlenmek için temiz ve güvenilir yerlerde kalmaları sağlanmalıdır. İşletmeler bu konuda çalışanlara ve stajyerlere uygun lojmanlar tedarik etmelidir. Bu durum stajyer öğrencilerin dinlenmesine yardımcı olabileceği gibi işletmede yaşanabilecek birtakım sıkıntıların da stajyerler tarafından göz ardı edilebilmesini sağlayacaktır.

İşyerlerindeki araç ve gereçlerin öğrencilere kullandırılmaması yaşanan başka bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum öğrencilerin işi tam anlamıyla öğrenmelerini ve benimsemelerini engellemektedir. İş yerindeki araç ve gereçler gerekli zamanlarda usta eğitmenler aracılığıyla stajyer öğrencilere kullandırılmalıdır. Böylece öğrencilerin işi daha kolay ve zevkli bir şekilde öğrenmeleri ve işi benimsemeleri sağlanmalıdır.

Turizm eğitimi alan hem lisans hem de önlisans düzeyindeki öğrencilerin staj dönemlerinde yaşadıkları sorunlar bazı konularda farklılık göstermektedir. Fakat her iki düzeyde de öğrencilerin bazı konularda aynı sorunları yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sorunların kaynağının bilinmesi ve önemsenmesi sorunların yok edilebilmesi için önem taşımaktadır. Öğrencilerin staj dönemlerinde yaşadıkları bu sorunların çözümü için eğitim kurumlarına, Milli Eğitim ve Turizm Bakanlıkları ile turizm sektörü temsilcilerine çok fazla iş düşmektedir. Bu kurumların birlikte hareket ederek, öğrencilerin stajlarını en doğru işletmelerde ve departmanlarda gerçekleştirebilmeleri sağlanarak, mezun olduktan sonra da sektörde nitelikli çalışan olarak yer almaları sağlanmalıdır.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

Ahipaşaoglu, S., A. Karaman ve E. Sağlık (2002). Turizm Sektöründe Endüstriye Dayalı Eğitim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Palandöken Kış Sporları Merkezinde Bir Uygulama. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*, 137-143.

Akat, Ö. (1997). *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*, Bursa: Etkin Kitabevi.

Akoğlan, M. ve N. Kozak (1998). Kamu ve Vakıf Üniversitelerinin Turizm Programlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Profili ve Beklentileri. 1. *Ulusal Turizm Sempozyumu*.

Altunışık, R., C. Avcıkurt, O. Batman, Ş. Demirkol, M. Saruışık, G. C. Uçkun, S. Uçkun, B. Zengin (2004). 'Turizm İşletmeleri', 1. Basım, Değişim Yayınları.

Altunışık, R., R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım (2007). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı, Adapazarı: Sakarya Yayıncılık.

- Barutçugil, İ. S. (1989). *Turizm İşletmeciliği*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1983). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bayer, E. (1998). Türkiye’de Meslek Yüksek Okulları Turizm Eğitimi Kalitesinin Gerçekleştirilmesinde Sanal Yöntemlerin Rolü. Süleyman Demirel Üniversitesi *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,
- Bayer, M. Z. (1992). *Turizme Giriş*. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayınları.
- Boz, İ. (2002). Türkiye’de Turizm Eğitim Maliyeti ile Reel Ücret Seviyesinin Karşılaştırılması. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*.
- Civelek, H. (2014). Ortaöğretim düzeyindeki turizm öğrencilerinin turizm sektörüne ilişkin görüşleri (Trabzon İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanan dersler üzerine ampirik bir araştırma: Mersin turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 154-169.
- Demirkol, Ş. (2002). Turizm Alanındaki Lisansüstü Programların Analizi ve Sektörle Uyumlaştırmaya Yönelik Görüşler. Turizm Eğitimi Konferansı. Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Demirkol, Ş. ve E. Pelit. (2002). Türkiye’deki Turizm Eğitim Sistemi ve Avrupa Birliği Sürecindeki Olası Gelişmeler. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 125-146.
- Goeldner, Charles, R., J., R., Brent, Ritchie, Robert, W., McIntosh, (2000). *Tourism*. United States Of America: Principles, Practises, Philosophies.
- Ilgaz, S. ve M. Çakar (2002). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Problemleri: Başkent Üniversitesi İ.İ.B.F. Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğrencileri Üzerine Yapılan Bir Araştırma. Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop.
- Kaşlı, M., M. O. İlban ve N. Aydemir. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Staj Sırasında Yaşadıkları Sorunlar ve Stajdan Sonra Mesleğe Bakış Açılarını Ölçmeye Yönelik Görgül Bir Araştırma. *11. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, Detay Yayıncılık, 275-289.
- Kozak, N., Kozak, Akoğlan, M., Metin Kozak, (2013). Genel Turizm İlkeler, Kavramlar, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Mill, R. C. (1990). *Tourism, The International Business*. New Jersey: Prentice Hall Englewood Cliffs.
- Olçay, A., Yıldırım, İ. ve Sürme, M. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj eğitimi hakkında görüşleri: Gaziantep ili örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3), 324-334
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). Turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmeleri üzerine bir araştırma. *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 139-164.
- Taşgıt, Y. E. ve S. Coşkun (2011). Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Üniversitelerin Kuruluş Yerinin Üniversite Öğrencilerine Sunacağı Sektörel İmkanlar Açısından Değerlendirilmesi. *Sakarya Üniversitesi Yayını: 10.Geleneksel Turizm Paneli Bildiriler Kitabı*.
- Tezcanlı, M. (1995). *Turizm Sektörü*. İMKB.
- Tutan, N. (2002). *Geleceğin Turizm Eğitimi*. Antalya: First Tourism Congress of Mediterranean Countries.
- Türkseven, E. (2012). Turizm eğitiminde yaşanan staj sorunları: Lisans öğrencilerinin görüşlerine yönelik bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- Ural, A. ve İ. Kılıç (2006). Bilimsel Araştırma Süreci ve Spss İle Veri Analizi. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Üzümçü, T. P. ve S. Bayraktar (2004). Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yüksek Öğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etkisel Açıdan İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. 3. *Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiri Kitabı*.
- Üzümçü, T.P, Alyakut, Ö. ve Günsel, A. (2015). Turizm eğitimi alan öğrencilerin, mesleğin geleceğine ilişkin bakış açıları. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(33), 179-199.
- Van, H ve B. Hubert (2000). The international Internship as part of The Hospitality Management Curriculum, Combining Work Experience With International Expoure. *Hospitality and Tourism Education*, 12.1, 6-9.